

2020-09-30

Remissvar
(Fi2020/00647/K)

Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: fi.ofa.k.remissor@regeringskansliet.se

Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)

Fackförbundet Akavia har beretts möjlighet att yttra sig över Kommunutredningens slutbetänkade *Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)*. Akavia har valt att lämna synpunkter i de delar som bedöms vara mest relevanta för förbundets medlemmar.

Akavias övergripande kommentarer

Kommunutredningens uppdrag har varit att ta fram förslag som kan stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar. Akavia delar utredningens bedömning att kommunerna står inför stora utmaningar, inte minst när det gäller framtida kompetensförsörjning.

Som påpekas i betänkandet är frågan om kommunernas möjligheter att klara välfärdsuppdraget komplex. Som kunskapsunderlag och grund för fortsatta diskussioner ger utredningen här ett gott bidrag.

I sammanhanget vill Akavia lyfta fram att Kommunutredningen presenterade sina slutsatser innan den snabba spridningen av Covid19 var ett känt faktum. Pandemin får sannolikt stora konsekvenser för hur vi lever och arbetar under lång tid framöver. Detta bör beaktas i fortsatta diskussioner kring möjligheter och utmaningar för kommuner och regioner.

Sammanfattande kommentarer

- En förändrad kommunstruktur med färre och större kommuner är ett troligt och välkommet scenario. Akavias utgångspunkt är att kommunsammanslagningar bör ske på frivillig väg.
- Akavia ställer sig positivt till utredningens förslag om en statsbidragsprincip som syftar till att minska de riktade statsbidragen.
- Akavia ställer sig positivt till utredningens förslag om statsbidrag i syfte att stimulera samverkan och frivilliga sammanslagningar.
- Akavia delar utredningens uppfattning att kompetensförsörjningen är en avgörande framtidsfråga för kommunerna. Här behöver kommunerna göra mer för att förbättra arbetsmiljön och skapa attraktiva villkor för akademiker.

Akavias synpunkter på utredningens förslag och bedömningar

20.1 Strukturella åtgärder

Akavia delar utredningens bedömning att det på sikt finns behov av en förändrad kommunstruktur, inte minst för att mindre kommuner ska ha möjlighet att klara den framtida kompetensförsörjningen. Givet att det leder till högre kostnadseffektivitet och en förbättrad service till medborgarna utan negativa effekter på demokratin är färre och större kommuner ett troligt och välkommet scenario. Akavias anser att kommunsammanslagningar i första hand bör ske genom frivilliga initiativ.

Kommunutredningen har inte haft i uppgift att föreslå förändringar av huvudmannskapet för verksamheter som exempelvis skolan. Det är en diskussion som i allra högsta grad påverkar kommunernas framtid och bör vara föremål för en djupare analys.

20.1.1 Stöd och incitament för strategisk samverkan och frivillig sammanläggning av kommuner

Utredningen föreslår att ett statsbidrag införs för kommuner som vill bedriva utvecklingsarbete inriktat på att åstadkomma en mer strategisk samverkan eller en frivillig sammanläggning. Vidare föreslås att staten ska ta över skulder från kommuner som frivilligt genomför kommunsammanslagningar.

Akavia ser positivt på förslaget om ett statsbidrag till kommuner som vill utveckla samverkan eller sammanläggning. Däremot ställer sig Akavia skeptiskt till utredningens förslag om att staten ska ta över skulder från kommuner som frivilligt genomför kommunsammanslagningar. Ett sådant system riskerar att gynna kommuner som misskött sin ekonomi samtidigt som det riskerar att försvaga statens ekonomi.

20.1.2 Försöksverksamhet

Utredningen föreslår en försöksverksamhet där kommuner får ges undantag från bestämmelser i lag, förordning eller myndighetsföreskrift i syfte att stärka kommunernas kapacitet, möjliggöra anpassningar till lokala förhållanden eller minska statliga regleringar.

Akavia ställer sig positivt till en försöksverksamhet men vill i sammanhanget betona vikten av att de undantag som görs genomförs på ett rättssäkert och tydligt sätt, både med hänsyn till medborgare och medarbetare.

20.2 Statens åtaganden och statlig närvaro i hela landet

Akavia delar utredningens bedömning att det är av avgörande betydelse att staten sköter sina åtaganden genom ansvarsfull finansiering och närvaro i hela landet.

20.2.1 Omlokalisering av myndigheter och etablering av servicekontor

Akavia delar utgångspunkten att staten bör öka sin närvaro med grundläggande myndighetsfunktioner och fler statliga arbetsplatser i utanför storstadsregionerna. I det sammanhanget vill Akavia starkt betona att det senare i första hand bör ske vid etablering av nya myndigheter snarare än genom omlokalisering av befintliga myndigheter.

Såväl Riksrevisionen som Statskontoret har påpekat att det är mycket kostsamt och ineffektivt att omlokalisera myndigheter samt att verksamheterna påverkas negativt. Dessutom riskerar omlokaliseringar att leda till att medarbetare slutar och nyckelkompetens går förlorad, vilket Saco-S framhållit. Akavia ställer sig bakom dessa slutsatser.

20.3 Kommunernas ekonomi

20.3.1 En statsbidragsprincip

Utredningen föreslår en statsbidragsprincip som syftar till att minska användningen av riktade statsbidrag. Akavia välkomnar förslaget om en statsbidragsprincip och ställer sig bakom avsikten att minska användningen av de riktade statsbidragen. Kommunerna behöver en långsiktig och hållbar finansiering och staten bör använda andra typer av styrmedel än riktade statsbidrag för att påverka hur kommunerna bedriver sin verksamhet.

20.4 Kommunernas kompetensförsörjning

20.4.1 Underlätta kommunernas personalrekrytering

Utredningen föreslår att regeringen tar initiativ till generella åtgärder på nationell nivå som bidrar till att underlätta rekrytering inom kommunala verksamhetsområden. Syftet med åtgärderna ska vara att höja sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet i befolkningen, särskilt bland utrikes födda.

Akavia ser positivt på förslaget om generella åtgärder på nationell nivå men efterlyser mer detaljerade förslag och en fördjupad diskussion om kommunernas ansvar och möjligheter som arbetsgivare.

Akavia delar utredningens bedömning att många kommuner har en särskild utmaning i att rekrytera till strategiska befattningar, till exempel olika typer av specialisttjänster och ledningsfunktioner. I mindre kommuner är det vanligt att en medarbetare har flera olika befattningar vilket ökar sårbarheten och minskar möjligheten till specialisering.

Akavia vill betona vikten av att det finns en koppling mellan rätt kompetens och möjligheten att bedriva verksamhet av god kvalitet. Strategisk kompetensförsörjning är avgörande, inte minst då kommunerna utmanas av generationsväxling i kombination med att rörligheten på arbetsmarknaden ökar. Att behålla och rekrytera kvalificerad kompetens på alla nivåer kräver ett medvetet och aktivt förhållningssätt där medarbetarna står i centrum för verksamheten.

Akavia delar utredningens syn på utmaningarna med arbetsrelaterad ohälsa i kommunerna. Ohälsotalen inom kommunal sektor är högre än i privat sektor. Här behöver kommunerna ta ett större ansvar för att värna medarbetarnas arbetsmiljö. I Akavias senaste medlemsundersökning rankas kommunal sektor som den minst attraktiva bland våra medlemmar när de uppmanas att rangordna en anställning i statlig, kommunal eller privat sektor. Minskad ohälsa skulle, förutom andra självklart positiva effekter, kunna öka kommunernas konkurrenskraft på arbetsmarknaden vid rekryteringar.

En tidigare undersökning bland medlemmar i kommunal sektor visar att akademikerna generellt upplever ett högt välbefinnande i arbetet. Kvinnor i kommunal sektor upplever dock att deras arbetsmiljö är sämre än männens och i flera avseenden är det specifikt unga kvinnor som upplever det lägsta välbefinnandet. Samma undersökning visar att medarbetare inom kommunal sektor är mer engagerade i sitt arbete jämfört med medarbetare i statlig och privat sektor. Inte minst gäller det kvinnorna. I egenskap av arbetsgivare behöver kommunerna utveckla arbetet med att ta tillvara det stora engagemanget hos medarbetarna, komma tillrätta med den arbetsrelaterade ohälsan och säkerställa attraktiva anställningar genom att erbjuda medarbetarna konkurrenskraftiga löner och möjlighet till utveckling i arbetslivet.

Akavia delar utredningens slutsats att sysselsättningen bland utrikesfödda och äldre behöver öka för att underlätta kommunernas kompetensförsörjning. I dag är var femte akademiker i Sverige utrikes född. Tidigare forskning har pekat på att kunskaper i svenska språket och tillgång till professionella nätverk är avgörande faktorer för att underlätta för utrikes födda att få ett arbete i nivå med sin utbildning.

I det sammanhanget vill Akavia framhålla det positiva exemplet från kommunerna i Stockholm där språkutbildning genom Sfx (Svenska för yrkesutbildade) har varit ett framgångsrikt koncept.

För att stimulera tillgången till professionella nätverk driver Akavia sedan 2010 ett mentorprogram för invandrade akademiker. Liknande initiativ kan med fördel drivas inom kommunerna, antingen genom offentliga eller privata initiativ.

Om fler äldre ska vilja och kunna arbeta längre behöver kommunala arbetsgivare ta ett större ansvar för ett hållbart arbetsliv med större grad av flexibilitet och kompetensutveckling.

20.4.2 Nedskrivning av studieskulder

Utredningen föreslår att regeringen tar initiativ till att utreda möjligheten att minska studieskulder för personer som är bosatta och yrkesverksamma i kommuner med särskilt stora utmaningar gällande kompetensförsörjning.

Akavia ser positivt på utredningens förslag men vill framhålla att en nedskrivning av studieskulder inte är en långsiktig lösning på kommunernas utmaningar med kompetensförsörjning.

20.5 Kommunernas digitaliseringsarbete

20.5.3 Stöd för kommunernas digitaliseringsarbete

Precis som övriga delar av samhället står kommunerna inför ett betydande digitaliseringsarbete. En redan nödvändig utveckling har påskyndats ytterligare av Covid19 och behoven av distansarbete och social distansering.

Som utredningen påpekar kan en ökad digitalisering i välfärdssektorn bidra till att underlätta kompetensförsörjningen, samt ge effektiviseringsvinster och ökad kvalitet. Påskyndad digitalisering och fortsatt behov av distansarbete kan göra det lättare för mindre kommuner att rekrytera eftertraktad kompetens. Samtidigt ställer utvecklingen stora krav på kommunerna att säkerställa en strategisk kompetensutveckling för att förutse och hantera förändrade verksamhetsbehov i samband med digitaliseringsprocesser. När arbetsuppgifter förändras, försvinner eller tillkommer behöver den strategiska kompetensen som akademiker bidrar med tas tillvara och utvecklas.

Akavia delar utredningens bedömning att staten bör ta ett större ansvar för att stödja kommunernas digitaliseringsarbete och att myndigheten för digital förvaltning (DIGG) bör få i uppdrag att stödja kommunerna i det arbetet.

För Akavia

Patrik Nilsson
Chef Politik och profession

Hanna Birath
Sakkunnig